

TALATEU MA'Á E FAIAKÓ

Ke ke mateuteu fakalaumālie ke ako'i e lēsoni ko 'enī, kātaki 'o lau mo fakalaululoto ki he ngaahi me'á ni: 'Oku 'ilo'i ma'u pē 'a e kau muimui mo'oni 'o Sisū Kalaisi, 'i he'enau loto ke vahevahe 'a e me'a 'oku nau ma'ú mo e ni'ihī kehē (vakai ki he sipinga, Ngāue 2:44–45; Mōsaia 18:28; 4 Nifai 1:3). 'I he'etau vahevahe ko ia hotau ngaahi tāpuaki mo kinautolu 'oku masivá, 'oku tau tala ai ko e ngaahi tāpuaki ia mei he 'Otuá pea 'oku tau fakahaa'i 'etau 'ofa ki He'ene fānaú.

TEUTEÚ

'Omai ha ki'i me'a faingofua pē 'a ia te ke lava 'o faka'aonga'i ke fakatātaa'i 'aki 'a e vahevahē (te ke lava 'o ngāue'aki pē ha me'a 'i he loki nesilií, hangē ko ha me'ava'inga pe ko ha tohi).

NGAAHI 'EKITIVITĪ KE AKO MEI AÍ

Kamata'aki ha 'ekitivitī fakatahataha. Ki ha ngaahi fakakaukau, vakai ki he peesi 3.

Lotu Fakaafe'i ha taha 'o e fānaú ke ne fai 'a e fua lotú.

Hiva Hiva'i pe lau 'a e ngaahi lea 'o e tau 'o e fo'i hiva ko e "'Oku ou Feinga ke Hangē ko Sisú" (*Tohi Hiva 'a e Fānaú*, 40–41) pea fakatātaa'i 'o hangē ko ia 'oku hā atu 'i laló. Fakaafe'i 'a e fānaú ke kau mo koe.

Fe'ofa'aki hangē ko Sisū. (*kuku ho fatafatá pea mafulifuli holo*)

Feinga ke fakahā e 'ofa. (*kamokamo e 'ulú ki 'olunga mo lalo*)

Mo angamalū he me'a kotoa pē, (*kuku ho fatafatá pea mafulifuli holo*)

Akonaki ia 'a Sisū (*kamokamo e 'ulú ki 'olunga mo lalo*)

Talaange ki he fānaú, 'oku fie ma'u 'e he Tamai Hēvanī ke tau fe'ofa'aki.

Fakamatala'i ange ko e taimi 'oku tau vahevahe aí, 'oku tau fakahaa'i ai e angaleleí.

Faka'alī'ali Talaange ki he fānaú 'oku 'amanaki ke ke fakatātaa'i 'a e me'a ko e vahevahe. Faka'alī'ali kiate kinautolu 'a e founga 'o e vahevahē 'aki ha'o lea, "Te u vahevahe" lolotonga ia ho'o 'oange 'a e me'a na'á ke 'omai ki he taki nesilií 'e tahá. Fakamamafa'i 'a e fiefia 'oku 'omai 'e he vahevahē. Fakaafe'i 'a e fānaú ke nau lea, "Te u vahevahe."

Ngaahi Fakatātaa Faka'alī'ali 'a e 'uluaki fakatātā 'i he peesi 74. Tuhu ki he ki'i ta'ahine 'i he tafa'aki to'ohemá pea talaange ki he fānaú, ko e ki'i ta'ahine ko 'enī 'oku 'i ai 'ene ki'i tamapua 'oku manako ke va'inga mo ia; 'i he taimi 'oku ha'u ai hono kaume'á ke va'ingá, ne talaange leva 'e he ki'i ta'ahiné, "Te u 'oatu ke ke va'inga 'aki 'eku tamapua." Talaange na'á na fakatou fiefia. Fakaafe'i 'a e fānaú ke nau lea, "Te u vahevahe."

Faka'alī'ali 'a e fakatātā hono ua 'i he peesi 74. Tuhu ki he ki'i tamasi'i 'i he tafa'aki to'omata'ú pea talaange ki he fānaú, ko e ki'i tamasi'i ko 'enī 'oku sa'ia ke va'inga he'ene 'ū me'ava'ingá; 'i he taimi 'oku ha'u ai hono ngaahi kaume'á ke va'ingá, ne talaange leva 'e he ki'i tamasi'i, "Te u vahevahe 'eku me'ava'ingá mo koe." Fakatokanga'i ange 'okú na fakatou fiefia. Fakaafe'i 'a e fānaú ke nau lea, "Te u vahevahe."

Hiva Hiva'i pe lau 'a e ngaahi lea 'o e hiva ko e "Fakafiefia ke Fai" (*Tohi Hiva 'a e Fānaú*, 129) lolotonga ia ho'o 'ai ke pehē 'okú ke vahevahe mo e fānaú. Fakaafe'i 'a e fānaú ke kau atu mo koe.

NGAAHI
TOKONI
FAKAFIAKÓ

'Oku faingata'a 'i he taimi 'e ni'ihī ki he fānaú ikí ke nau vahevahe. Te nau ako mei ho'o sipinga. Lolotonga 'o e lēsoni pea mo e toenga 'o e kalasi nesilií, faka'alī'ali kiate kinautolu 'a e founga vahevahē pea tuku ke nau 'ahi'ahi hono fai iá. (Vakai, 'Oku 'Ikai Ha Ui 'e Mahu'inga Ange 'i he Faiakó, 207.) Kapau 'oku 'ikai ke nau fie fai ia, toe faka'alī'ali pē kiate kinautolu kae 'oua 'e fakamālohi'i kinautolu ke nau vahevahē.

Fakafiefia e vahevahe mo koé,
Vahevahe, vahevahe, vahevahé
Fakafiefia e vahevahe mo koé,
Vahevahe, vahevahe, vahevahé!

Faka'osí Talaange ki he fānaú 'a e fiefia 'okú ke ongo'i 'i he taimi 'okú ke vahevahe aí.
Fakamatala'i ange 'oku pehē pē 'a e fiefia 'a e Tamai Hēvaní he'etau vahevahé.

Lotu Fakaafe'i ha taha 'o e fānaú ke ne fai 'a e lotu tukú.

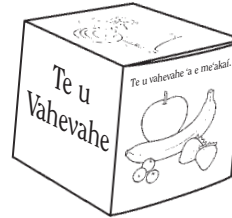
NGAAHI 'EKITIVITĪ KE FILI MEI AÍ

TEUTEÚ *Ki he 'ekitivitī fakatātaá:* 'Ai ha tatau 'o e fakatātā 'i he peesi 75 ke taki taha e fānaú.

Ki he va'inga kiupí: 'Ai ha tatau pea kosi 'a e fakatātā 'i he peesi 75. Valivali kapau 'e fie ma'u. Peluki 'i he laine motumotú pea tepí'i pe kuluu'i 'e ngaahi tafa'akí ke fa'u ha poloka.

Fakatātaá Faka'alí'ali 'a e fakatātā 'i he peesi 75 pea 'oange ha tatau 'o e fakatātaá ki he fānaú. Tuhu ki he fakatātā 'o e ki'i tamasi'i 'oku malimalí pea fakamatala'i ange te tau lava 'o vahevahe 'etau malimalí. Fakaafe'i 'a e fānaú ke nau tuhu ki he ki'i tamasi'i 'oku malimali 'i he'enu la'i tatau. Toutou fai e me'a tatau ki he ngaahi fakatātā kehé.

Va'inga Poloká Vilohi 'a e fo'i poloka ná'á ke ngaohí. 'Ai 'a e fānaú ke nau fai ha ngaahi fakatātā faingofua ke 'alu fakataha mo e fakatātā 'oku 'asi 'i 'olunga 'i he fo'i poloká. Pea fakaafe'i 'a e fānaú ke nau lea fakataha mo koe, "Te u vahevahe 'eku [malimalí, me'ava'ingá, me'akaí mo e alá me'a pehē]." 'I he taimi 'oku 'asi hake ai 'a e tafa'aki 'oku 'i ai e ngaahi fo'i lea "Te u Vahevahe", 'ai 'a e fānaú ke pasi honau nimá pea nau lea, "Te u vahevahe." Toutou fai pē kae 'oua kuo 'i ai e faingamālie 'o e tokotaha kotoa pē ke vilohi 'a e fo'i poloká.

'Ekitiviti Lau Maau Lau 'a e 'ekitiviti lau māú pea fakaafe'i 'a e fānaú ke kau fakataha mo koe:
Ko Sīsū te u muimui aí,
'Ofa mo angaleleí. (*kuku'i koe*)
Te u vahevahe 'eku malimalí; (*tuhu ki he ngutú pea malimali*)
Mo 'eku me'ava'ingá foki. (*'ai ke hangē pē 'okú ke foaki ha me'ava'inga ki ha tahá*)
Ko e me'a ia kuó Ne 'omai ke u fai.

NGAAHI TOKONI FAKAFAIAKÓ

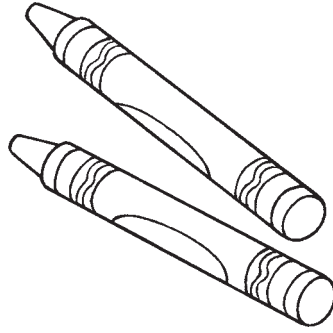
'Ai ha ngaahi tatau: Kapau 'oku 'ikai te ke ma'u ha misini hiki tatau, te ke lava 'o 'ai ha la'i pepa hinehina 'i 'olunga 'i he ngaahi fakatātaá pea tā fakatatau kinautolu 'aki ha penivahevahe pe polopeni. 'Oua te ke tokanga ke tā fakatatau kotoa e ngaahi fakaikiiki; ko e tā fakatatau pē e fōtunga mo ha me'a fe'unga pē ke faka'ilonga 'i 'aki e ngaahi fakatātaá.

Va'inga poloká: Kapau 'oku tokolahi e fānaú 'i ho'o kalasi nesilii, mahalo 'e sai ange ke ke vilohi pē 'e koe 'a e fo'i poloká 'i he taimi takitaha, 'o sai ange ia 'i hano 'oange ki he fānaú ke nau takitaha vilohi.

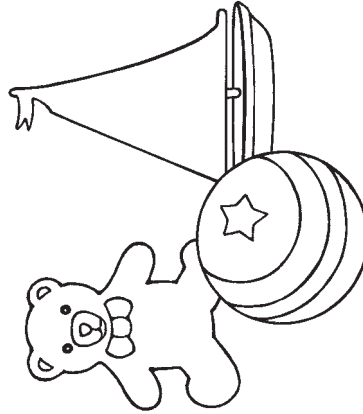
Ngaahi 'ekitiviti lau māú: 'Oku fiefia 'a e fānaú 'i he ngaahi maau mo e hiva 'oku faingofua hono fakatātā'i. Te ke lava 'o ngāue'aki 'a e ngaahi 'ekitiviti lau maau kuo faka-ngofua 'e he Siasí, ke tokoni ki he fānaú ke nau ongo'i 'oku talitali lelei kinautolu, teuteu ki he lotu, ako 'a e ngaahi tefito'i mo'oni 'o e ongoogleleí pe kau fakataha 'i ha lēsoni.

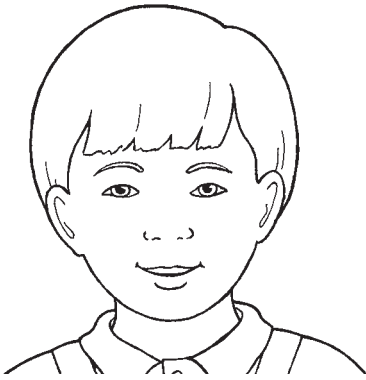
Te u vahevahe 'a e 'ū kalá.

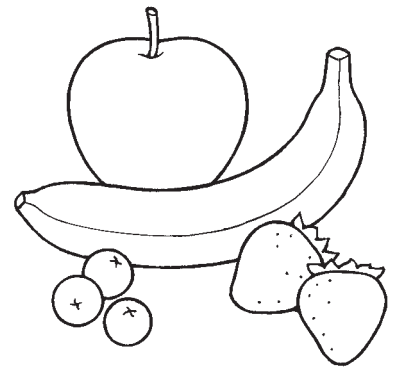
Te u vahevahe 'a e ū me'ava'ingá.

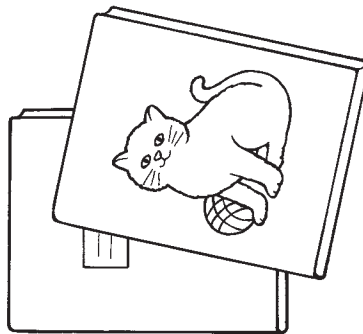
Te u vahevahe 'a e malimalí.

Te u vahevahe 'a e me'akaí.

Te u vahevahe 'a e ū tohí.

Te u Vahevahe